

OP DEN UITKIJK

TIJDSCHRIFT VOOR HET CHRISTELIJK GEZIN

Medewerkers: Mevrouw E. Barth—van Marle, Ds. J. D. Boerkoel, Dr. T. J. Boks, Mr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Mr. A. van der Deure, Drs. A. van Deursen, Prof. Mr. D. P. D. Fabius, Prof. Dr. Joh. de Groot, H. Heidinga, J. M. H. Hekman, A. van der Ploeg, Drs. J. A. van der Hoeven, Dr. J. de Hoogh, W. G. van de Hulst, J. C. de Koning, Mevrouw H. S. S. Kuyper, Dr. N. van der Laan, K. Lantermans, J. Muiderman, Prof. Dr. A. Noordtzi, Ds. J. L. Pierson, W. S. Sevensma, Drs. H. Smilde, Prof. Dr. Z. W. Sneller, Dr. C. Tazelaar, W. Uittenbogaard, Ds. W. J. J. Velders, Prof. Dr. A. van Veldhuizen, Ds. G. van Veldhuizen Azn., Dr. J. Veldkamp, F. B. van Velzen, Max Visser, Ds. Th. C. Vriezen, Prof. Dr. J. Waterink, Ds. A. G. Barkey-Wolf, Jac. Ph. Wormser e.a.

DIT TIJDSCHRIFT VERSCHIJNT DES ZATERDAGS OM DE ANDERE WEEK. — PRIJS PER KWARTAAL f 2.25 BIJ VOORUITBETALING. VOOR HET BUITENLAND f 11.— PER JAAR BIJ VOORUITBETALING. MEN ABONNEERT ZICH VOOR EEN GEHEELEN JAARGANG.

GEBR. ZOMER & KEUNING'S UITGEVERSMIJ TE WAGENINGEN
30 Augustus 1930 — No. 24 — 6e Jaargang

Aurelius Augustinus door Max Visser

28 Augustus 430: sterfdag van Augustinus.

Wat wij van het leven van Augustinus weten, danken wij hoofdzakelijk aan hemzelf, aan zijn beroemd boek „Belijdenissen”, waarin hij zijn leven, tot aan den dood van zijn moeder, en de geheimste roerselen van zijn gemoed voor God bloot legt.

We mogen aannemen, dat hij in deze autobiographie, die een aanspraak tot en een lofzang op God is, eerlijk heeft getracht, zichzelf objectief te teekenen, hetgeen echter nog niet wil zeggen, dat wij zonder eenige reserve kunnen accepteren hetgeen hij ons daar mededeelt.

Augustinus was ook een mensch van gelijke bewegingen als wij. Hij was een eenigszins egocentrisch man en zijn karakter was niet vrij van ijdelheid en eerzucht.

Daaruit de conclusie te trekken, dat hij zichzelf wel eenigszins gespaard zal hebben en dat we de donkere beschrijving van zijn afdwalingen en zonden nog zwarter moeten zien, zou onjuist zijn.

Integendeel.

Augustinus kende zich zelf en hij kende ook zijn eerezuchtige neiging, hetgeen hij uitdrukkelijk heeft verklaard. Als nu iemand met groote hardnekkigheid tegen zijn karaktergebreken heeft gevochten, dan is hij het wel. Veel meer moet gevreesd worden, dat hij zichzelf te zwart heeft gemaakt; dat hij, om toch vooral niet aan zijn menschelijke zwakheid toe te geven, in tegengestelde richting heeft overdreven.

Hij heeft zijn „Belijdenissen” geschreven, opdat — zooals hij het zelf heeft uitgedrukt — „opdat ik en alwie dit leest moge bedenken, uit hoe groote diepte men moet roepen tot U.”

En alweer: dat doel heeft hij ongetwijfeld

eerlijk nagestreefd. Maar dat hij daartoe als middel koos een minutieuse beschrijving van zijn leven, van zijn intiemste gedachten en zonden, dat lag ook in den aard van zijn karakter. Menschen van zijn aanleg spreken graag over zichzelf. Alleen — vóór zijn bekeering deed hij het tot zijn eigen eer; daarna was zijn bedoeling de verheerlijking van zijn God, Die hem uit zoo grooten nood verlost had.

Toen Augustinus 13 November van het jaar 354 geboren werd, was zijn moeder Monica nog jong, twee en twintig jaar.

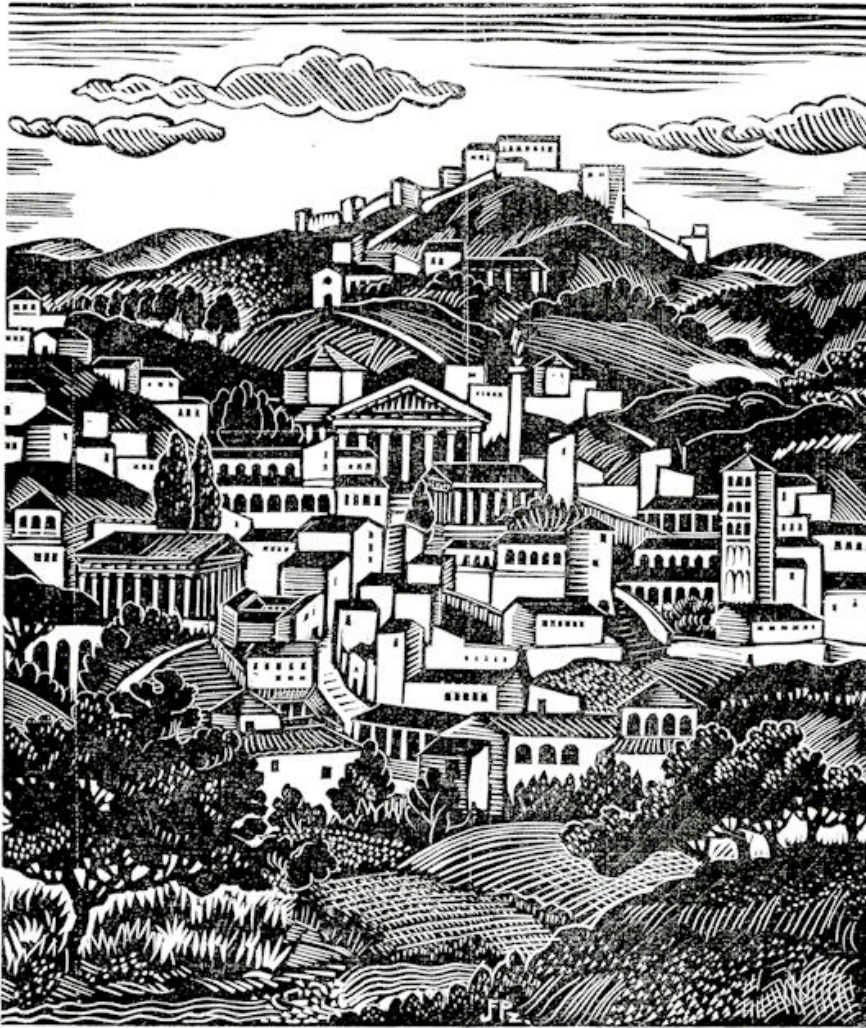
Vermoedelijk was zij pas zeventien, toen zij den ruim veertig-jarigen Patricius huwde. Het is zeer waarschijnlijk, dat Augustinus het derde kind was; dat zijn broer Navigius — dien wij later te Milaan zullen terugvinden — en zijn zuster, wier naam we niet weten, ouder waren. Eigenaardig is het, dat hij zoo weinig over zijn broer en zuster spreekt in zijn „Belijdenissen”.

Patricius en Monica pasten al heel slecht bij elkaar.

Hij was een heiden, ruw, driftig, oppervlakkig. Hij behoorde tot de notabelen van het stadje Thagaste, een plaatsje in Numidië, het tegenwoordige Algiers. Hij was lid van den stadsraad, maar rijk was hij allerminst. Integendeel, heel zijn leven heeft hij met geldelijke moeilijkheden te kampen gehad en zonder financiële steun van een rijken weldoener zou Augustinus later niet hebben kunnen studeeren.

Monica was christin, die uiterst streng haar godsdienstige plichten waarnam, maar aanvankelijk zonder veel warmte.

Uiterlijk was zij een koele vrouw, mannelijk-flink, maar zonder de zachte vrouwelijke tederheid. Zij kon voor haar ruwen, vaak losban-

Thagaste, de geboorteplaats van Augustinus.

(Illustratie uit: Louis Bertrand, „Sint Augustinus“, vertaald door Frans J. Wahlen. Uitgave: N.V. W. L. en J. Brusse's Uitgeverij.)

digen man trouwens moeilijk teere liefde gevoelen. Later, toen heel haar ziel zich hechtte aan den beminden zoon Augustinus, toen bleek, hoe diep en vooral hoe sterk en trouw haar liefde kon zijn.

Hoewel Monica haar godsdienstige plichten uiterst rigoureuus waarnam, werd Augustinus toch niet gedoopt. Het is mogelijk, dat zijn heidense vader zich er tegen verzette en indien dit zoo is, vond hij bij haar niet veel tegenstand.

Men vréedsde in die dagen een vroegen doop.

Want men meende, dat zonden, na den doop begaan, veel erger waren dan die, welke vóór het ontvangen van dat sacrament werden bedreven. Daarom werd de doop zoolang mogelijk uitgesteld.

Wel ontving Augustinus als klein ventje op

paaschdag het teeken des kruises en eenige korels zout, om daarmede aan te geven, dat hij catechumeen (doopleerling) van de kerk was.

In zijn schooljaren was hij een echte wilde jongen, die met de andere kleine Afrikaantjes van zijn leeftijd allerlei katekwaad uitvoerde. Als er met noten en ballen gespeeld werd, zag niemand er tegenop, valsch te spelen. Ook Augustinus niet. Hij werd zelfs in valsch spelen een heele virtuooos, evenals in liegen en stelen.

Het ongebonden spel beviel hem vrij wat beter dan de harde tucht op school. Nog als volwassene, als gezien kerkleeraar en bisschop, werd hij wrevelig als hij sprak over de school, waar de onderwijzer, met een langen stok gewapend, een echte boeman was.

Hij háátte de school.

Hij had een afkeer van het leeren.

Carthago.

(Illustratie uit: Louis Bertrand, „Sint Augustinus“, vertaald door Frans J. Wahlen. Uitgave: N.V. W. L. en J. Brusse's Uitgeversmij.)

En werkelijk, een ijverig leerling was hij volstrekt niet.

Maar aangezien hij een scherp verstand had, leerde hij toch lezen, schrijven, rekenen en de beginselen der Latijnsche en Grieksche grammatica.

Ondanks zijn uiterst matige vorderingen kwam toch wel aan het licht, dat hij over een vaardigen geest beschikken kon, en Monica droomde zich reeds een schitterende toekomst voor hem.

In die dagen leidde de studie der rethorica, der welsprekendheid, eigenlijk tot alles. Zij opende den weg tot eer en rijkdom.

Maar in Thagaste waren geen scholen voor dat doel. En hoezeer Patricius ook met financiële moeilijkheden te kampen had, werd toch besloten, Augustinus naar Madaura te zenden, een naburige, nog bijna geheel heidensche stad.

In Madaura heerschte noch de echt heidensche ongebondenheid en het is geen wonder, dat in die omgeving de christelijke lessen van zijn moeder gehéél werden vergeten.

Trouwens, Augustinus paste zich altijd heel gemakkelijk bij zijn omgeving aan en altijd was hij er op uit, haantje de voorste te zijn. Zijn zwakke gezondheid liet dit niet toe, als het lichaamskracht betrof, maar voor de zonde is niemand te zwak. En Augustinus werd daarin de aanvoerder.

In de studie begon hij langzamerhand wat meer genoeg te krijgen, behalve in het Grieksch. De ingewikkeldheden van die moeilijke taal maakten hem wrevelig, hoezeer hem de inhoud der Grieksche verhalen ook boeide, hoezeer hij de minnedichten verslond „met de drift eener medeplichtige ziel“.

Hij was toen vijftien jaar oud.

Het volgende jaar ging hij weer naar huis

terug. Zijn vader kon de studie niet meer betalen.

Eigenlijk zou hij naar Carthago moeten om zijn studie te bekronen, maar er kon niets van komen.

Een heel jaar bleef hij te Thagaste rondlopen, zonder arbeid, zonder doel, zonder toekomst.

Vervelen deed dit leven hem overigens niet. Want met jongens van zijn leeftijd bedreef hij allerlei kwaad en hij schaamde zich — de ijdele — om ook maar in iets hij hen achter te staan in het bedrijven van goddeloosheid.

Onder die jongens was ook Alypius, die zijn geheele leven zijn vriend is gebleven, hem in al zijn fouten navolgde, ook in zijn bekeering met hem meeging en later evenals Augustinus bisschop is geworden.

Monica leed zeer onder het ruwe gedrag van haar jongen.

Wellicht — zoo meende Augustinus later zelf — dat een vroeg huwelijk hem van veel teruggehouden zou hebben, en een vroeg huwelijk was in Afrika niets buitengewoons.

Maar Monica had andere plannen met hem. Zij droomde nog altijd van eer en rijkdom voor haar zoon, van eer vooral. Een vroeg huwelijk zou zijn carrière in den weg staan.

Wat was zij gelukkig, toen de rijke, praalzieke, maar gulle Romanianus, een der invloedrijkste mannen van 't stadje, zich het lot van haar jongen aantrok. Nu zou hij naar Carthago kunnen gaan, nu zou haar wensch vervuld worden.

Augustinus ging naar Carthago, naar het wellustige Carthago, een der vijf groote hoofdsteden van het weelderige, decadente Romeinse Rijk.

Die feestelijke stad nam hem in zich op, overweldigde hem.

Zelfs zoo, dat hij tamelijk ongevoelig bleef, toen zijn vader kort daarop stierf. Ook in zijn „Belijdenissen” wijdt hij aan het overlijden van zijn vader maar een paar woorden, deelt het als het ware zoo even terloops mee. Een bewijs, dat het niet uitsluitend de invloed der wufte stad was, die hem in dit opzicht ongevoelig maakte.

Maar ook de invloed van zijn moeder was in dien tijd uiterst gering. Zelfs bekommerde hij er zich weinig om, of zijn levenswijze haar ook in geldelijke moeilijkheden zou brengen. Augustinus leefde volop in het heden en het luide feestgedruisch van het altijd feestende Carthago overweldigde den zachten roep van het verre huis, van de bekommerde moeder.

In Carthago ging hij een verhouding aan met een onontwikkelde vrouw van zeer geringe afkomst, met wie hij dertien jaar leefde, doch die hij nooit heeft gehuwd. Zelfs Monica heeft daar niet op aangedrongen. Zij was geen heilige en is het niet te begrijpen, dat zulk een schoondochter haar afschrok?

Augustinus was nauwelijks negentien jaar, toen zijn zoon geboren werd, dien hij Adeodatus noemde.

Intusschen studeerde hij ijverig en disputeerde hij hartstochtelijk met zijn vrienden.

Hij is altijd een goed en trouw vriend geweest. Vriendschap was onontbeerlijk voor hem en later heeft hij haar verheven boven de liefde.

Twee dingen tijdens zijn verblijf te Carthago zijn voor z'n geestelijke ontwikkeling van groot gewicht geworden.

Het eerste is, dat hem een werk van den Romeinschen redenaar Cicero, getiteld „Hortensius”, in handen viel, een wijsgeerige samenspraak.

Deze dialoog is verloren gegaan en we kennen alleen uit de geschriften van Augustinus enkele korte gedeelten. Maar hij werd er machtig door aangegrepen. Het boek wekte in hem een brandende dorst naar wijsheid, naar de waarheid. Hij voelde zich bereid, voor haar de wereld te verzaken.

Ja, maar de waarheid was niet in staat, hem tot wereldverzaker te maken.

Dat kon alleen de *Waarheid*.

Maar toch... hij heeft later zelf gezegd: „en ik begon al op te staan, o mijn God, om tot U terug te keeren.”

Zelfs begon hij den bijbel te lezen, maar deze wekte nog slechts tegenzin in hem. Hij achtte zich ver boven den bijbel verheven.

Toen begon zijn doolweg op zoek naar de waarheid.

Aanvankelijk meende hij haar te vinden bij de Manichaeërs, een secte, gesticht door den Pers Mani, die een leer verkondigde, welke een mengelmoes was van heidensehe en christelijke elementen.

Dat was de tweede belangrijke gebeurtenis te Carthago: zijn aansluiting bij de Manichaeërs, waar hij negen jaren bij blijven zou. Was het mede hierdoor, dat zij losbandigheid officieel tolereerden, althans de verantwoordelijkheid daarvoor in hun stelsel volstrekt afwezen?

Hij was nog niet heelemaal twintig jaar, toen hij zijn studiën te Carthago voleindigde.

Iedereen verwachtte, dat hij, dorstend naar eer en roem, het advocaten-beroep zou kiezen.

Maar hij deed, wat niemand verwachtte: hij ging naar zijn geboortestadje terug en werd een eenvoudig leeraar in de welsprekendheid.

We weten niet, wat hem daartoe dreef.

Als het echter geen uiterlijke omstandigheden waren, meenen wij het wel te kunnen vermoeden. In Carthago zou hij een van de minderen zijn in gezelschap van reeds beroemde collega's; in Thagaste was hij nummer één.

Maar het eigenaardige van menschen met karakters als Augustinus is, dat zij toch al heel spoedig zich onbevredigd gevoelen met zulk een

Rome, de gulden stad.

(Illustratie uit: Louis Bertrand, „Sint Augustinus“, vertaald door Frans J. Wahlen. Uitgave: N.V. W. L. en J. Brusse's Uitgeverij.)

goedkoope overwinning. Dan zoeken zij de kampplaats van de groote wereld toch weer op. Zoo deed ook hij.

Intusschen: hij keerde naar zijn geboortestad terug en opende daar „een winkel in woorden“, zooals hij het zelf verachtelijk heeft genoemd.

Voor zoover wij weten, liet hij zijn kind en diens moeder zonder eenige gewetenswroeging in Carthago achter. Hij heeft zijn geheele leven lang zich uiterst gemakkelijk bij veranderde omstandigheden kunnen aanpassen — een kenmerkende eigenschap van zijn karakter.

Maar — hij zou bij Monica komen inwonen, die een sobere en zeer strenge levenswijze voerde. Dat verdroot hem en nog gemelijker werd hij, toen z'n vrome moeder hem vermaande over de dwalingen der Manichaeërs, die ook de zijne waren.

Hij antwoordde met spot en hoon en zijn eigenwaan en zelfingenomenheid verleidden

hem tot krenkende woorden. Totdat zij, ten einde raad, hem haar huis verbodde.

Maar ook toen toonde hij zich onverschillig. Hij zou immers een gastvrij dak vinden bij den rijken Romanianus en in die praalzieke omgeving was het heel wat prettiger dan bij die strenge, bekrompen vrouw.

Maar die strenge vrouw was zijn moeder.

En die moeder leed. Leed om haar zoon, leed om haar wel wat al te haastig besluit.

En die moeder bad.

Een droom gaf haar antwoord op haar bidden, meende zij.

Zij zag zich staan op een richtlat en tot haar kwam een schitterende jongeling. Zielsbedroefd was zij en toen de jonge man haar naar de reden daarvan vroeg, antwoordde zij, dat zij het verderf van haar zoon bejammerde. Maar hij stelde haar gerust en zeide: zie toe,

want waar gij zijt, zal hij zijn. En toen zij daarop acht gaf, zag zij haar zoon naast zich staan.

Maar Augustinus spotte wat met dien droom. „U zult dan zeker ook Manichaeër worden”, sprak hij tot zijn moeder, „we stonden tenslotte immers naast elkaar?”

Ten einde raad begaf zij zich naar een bekend bisschop, die om zijn geleerdheid beroemd was. Misschien, dat deze eens met haar zoon zou willen praten om hem van zijn ongelijk te overtuigen.

Maar ook Augustinus had reeds naam verworven.

Zijn scherpzinnigheid en slagvaardigheid waren bekend. Als Augustinus discussieerde, behaalde hij, wat hij ook verdedigde, de overwinning. De bisschop voelde er niets voor, om zich met dien scherp redeneerenden jongeman te meten.

Maar hij deed iets anders.

Hij gaf haar een troostwoord mee, dat door de eeuwen heen bekend is gebleven: een kind van zulke tranen kan niet verloren gaan.

Wij hebben eenige malen op Augustinus' onvoeligheid gewezen.

Toch was hij in den grond niet hard, maar eer het tegendeel, zij het dan ook, dat zijn gemoedsaandoeningen niet van langen duur waren.

Meermalen was hij tot tranen toe geoerd, meermalen hilde hij als een kind. En..... meermalen genóót hij van zijn tranenrijke smart.

In den tijd, dat hij te Thagaste verbleef, stierf een hartstochtelijk beminde vriend, wiens naam wij niet kennen.

Augustinus was gebroken van smart en bitere tranen bedwelmden hem.

Maar — hij erkende het later zelf: „het weenen had zijn vriend vervangen in de geneugten zijns harten.”

Zijn gemoedsaandoeningen waren heftig, maar juist door die heftigheid verteerden zij zichzelf.

Maar zijn onrustige geest dreef hem weer uit zijn geboortestad weg.

Carthago — dat was toch maar de stad, waar de polsslag van het leven klopte, waar de toekomst wenkte.

Hij ging naar Carthago, zonder zijn moeder te raadplegen, tegen haar zin.

Door zijn weldoener Romanianus kreeg hij al dadelijk leerlingen, o.a. diens eigen zoon, de jonge Licentius. En..... Alypius, zijn vriend uit Thagaste, iets jonger dan hij, meldde zich eveneens als leerling aan.

Hoe ingenomen Augustinus ook met zichzelf was, hij begon toch te gevoelen, dat zijn algemeene ontwikkeling nog wel iets te wenschen over liet voor een professor in de welsprekend-

heid. Dus begon hij opnieuw ijverig te studeren.

Hij is negen jaar in Carthago gebleven en zijn denkbeelden over de Manichaeërs begonnen wel eenigszins te wijzigen, vooral toen hij kennis had gemaakt met een hunner beroemdste bisschoppen, een zekeren Faustus, die een dom, arrogant mensch bleek te zijn, maar door een zekere vlotheid van voordracht in staat was, de menigte te verblinden. Hij werd er diep door teleurgesteld.

Als leeraar bleek Augustinus geen succes te zijn. De studenten waren rumoerige jongelui, die het hem op verschillende wijzen danig lastig maakten. Hij kon er niet tegenop. Nieuwe rusteloosheid en een heimwee naar bevrediging greep hem aan. Hij voelde, dat Carthago hem deze niet zou brengen. Maar Rome!

Rome, de groote, de machtige!

Zijn vriend Alypius was er, om zijn rechtskundige studiën te voltooien. Hij verlangde naar Augustinus; hij riep hem met aandrang en voorspelde hem succes.

Hij zou zijn geluk te Rome beproeven.

Maar zijn moeder Monica, die hem naar Carthago was gevolgd, smeekte hem om niet te gaan. Aan welke verleidingen zou hij dáár weer bloot staan!

En toen deed hij iets, dat zeer kenmerkend is voor zijn karakter.

Hij loog zijn moeder voor en vertrok heimelijk.

Hij vreesde, haar verdriet te doen; of neen: hij vreesde, dat hij het verdriet zou zien, dat hij haar berokkende.

Och ja, natúúrlijk zou zij huilen, natúúrlijk zou zij smart gevoelen..... als hij er maar geen getuige van was.

En opgeven zijn voornemen?

Neen, dat nooit.

Hij, de scherpe denker, die in abstracte vraagstukken tot de verste diepten kon doordringen, was in zijn dagelijksch leven zoo zeer aan den invloed van zijn omgeving onderworpen, dat smart, welke niet door hem gezien werd, min of meer niet voor hem bestond.

De moeder van zijn zoontje schijnt zich zonder verzet bij zijn besluit te hebben neergelegd. In die eenvoudige, onontwikkelde vrouw van lage afkomst woonde ondanks alles een groote ziel, die het offer kende en aanvaardde. Dat zullen wij straks nog nader zien.

In Rome werd hij zeer ernstig ziek, zóó, dat voor zijn leven gevreesd werd.

Maar hij genas en maakte zich gereed, leerlingen te werven, ijverig geholpen door zijn trouwen vriend Alypius, „de vriend van zijn hart.”

Het gelukte inderdaad en zij bleken minder rumoerig te zijn dan te Carthago, maar..... ze hadden de slechte gewoonte, plotseling weg

Ary Scheffer, Augustinus en Monica.
(Museum, Dordrecht).

te blijven en de ontvangen lessen niet te betalen. Augustinus kon van zijn beroep niet bestaan.

Bovendien beviel Rome hem buitengewoon slecht.

Zeker, Rome was een wereldstad, vol pracht en praal, de lichtstad der oudheid. Maar... in Rome waren de vreemdelingen gehaat. In den schouwburg riep men menigmaal dreigend: weg met de metoikoi!

Dat kon Augustinus niet verdragen.

Hij, die zulk een behoefte had aan toejuiching, hij zou als een minderwaardige door die fatterige Romeinen worden behandeld?

Maar er kwam uitkomst.

De stedelijke regeering van Milaan had een prijskamp uitgeschreven voor een leerstoel in de rethorica.

Maar uitsluitend verdienste voerde ook toen reeds niet naar succes. Daar moesten intriges bij komen en daar zorgden zijn vrienden, de Manichaeërs, wel voor.

Augustinus werd de winnaar en voortaan zou hij een vaste bezoldiging ontvangen.

Bisschop van Milaan was Ambrosius, een man van groote geleerdheid en nog grootere welsprekendheid.

Augustinus trachtte met hem in kennis te komen, hetgeen gemakkelijk genoeg was, want niemand werd den toegang tot zijn huis geweigerd. Maar Ambrosius ontving hem niet bijzonder voorkomend. Was het, omdat die menschenkenner de zelfingenomenheid van Augustinus onmiddellijk aanvoelde? Of bestond diens koelheid slechts in den argwaan van Augustinus, die zichzelf een buitengewone vriendelijkheid waard achtte?

In Milaan leerde hij het christendom enigszins anders zien.

Daar was het machtig, daar bezat het prestige, daar was het, juist anders dan in Carthago, in hoog aanzien. Dat boeide hem.

Bovendien ging hij luisteren naar de homi-

lieën van Ambrosius, niet uit heilbegeerigheid, maar om een mooie redevoering te hooren. O neen, hij deelde de overtuiging van Ambrosius niet. Maar toch.....

Inderdaad maakte hij nu een der moeilijkste tijden van zijn leven door.

Met de leer van Mani kon hij zich niet meer vereenigen; de leer der christenen leek hem nog dwaasheid.

Wat gaf hem het zoeken naar de waarheid!

Zij was er niet. Als hij meende haar te grijpen, bleek zij een hersenschim te zijn.

Niet meer denken, niet meer zoeken, niet meer vragen!

Het leven genieten, zooals het zich aanbiedt!

Daarom liet hij zijn zoontje en diens moeder uit Afrika overkomen.

Maar.... ook eenige familieleden meldden zich bij hem aan, o.a. zijn broer Navigius. Had Augustinus niet een vast inkomen, zij het dan ook slechts een bescheiden bezoldiging? Welnu, daar moesten zij van mee genieten. Zoo waren nu eenmaal de zeden in die dagen.

Ook zijn moeder Monica kwam bij hem inwonen. Maar uit andere, uit betere motieven. Zij streed om de ziel van haar zoo zeer beminden zoon!

Met zijn gezondheid ging het in het vochtige klimaat van Milaan niet goed. Hij kreeg last van zijn keel, wat voor zijn beroep vanzelfsprekend fataal was.

Opnieuw greep een diepe neerslachtigheid hem aan en zijn beste vriend Alypius had de grootste moeite, hem daaruit weer op te halen.

Buiten den engen kring van zijn vertrouwde vrienden had hij nog tal van aristocratische kennissen. Hij ging graag om met hooger geplaatsten. Dat streelde zijn ijdelheid. En zijn eerzucht zei hem, dat hij een der hunnen moest worden. Leven in de breedte van het oogeblik! De waarheid, die hij zoo hartstochtelijk had gezocht, ach.... een hersenschim.

Maar om hooger te kunnen klimmen, zou hij moeten breken met de vrouw, met wie hij nu reeds zoovele jaren had samengeleefd. Want de deftige wereld verdraagt veel, verdraagt alles, mits uiterlijke welvoeglijkheid in acht wordt genomen.

Monica verzette zich niet tegen dien breuk.

Integendeel. Zij was er blij om.

Dan zou Augustinus een hem waardige vrouw kunnen trouwen.

En zij, die andere..... nu ja, maar die was toch werkelijk van te geringe afkomst.

Zij ging er zelfs op aandringen, dat Augustinus zijn plan zou volvoeren. Zij rustte niet, voor zij haar zin had doorgezet. Zij was een echte christin, zij had lief, sterk en diep, maar zij was ook een harde vrouw, mannelijk-flink; zij was ook een zondige vrouw.

En in heel deze tragische geschiedenis was er slechts één, die grootheid van ziel toonde.

Dat was de verstootene, de bijzit, de nietswaardige.....

Zij was christin geworden.

Zij had Augustinus lief. En was hij niet de vader van haar kind?

Zij wilde zijn toekomst niet in den weg staan.

Zij ging, bedroefd, maar zwijgend. Zij verduwee in de stilte van haar Afrika, waar zij voortaan in strenge onthouding zou leven. Zij ging eenzaam. Zelfs haar kind, haar zoon liet zij den trouweloozen vader.

Monica had een passende vrouw voor Augustinus uitgezocht. Maar 't was nog maar een kind, van een huwelijk kon de eerste twee jaar nog niets komen.

En intussen stortte Augustinus zich weer in een ongebonden leven, waartoe hij ook zijn vrienden trachtte over te halen.

Maar..... bevrediging vond hij niet. In zijn ziel bleef een dringend vragen naar waarheid; een roepen om een levensdoel, niet alleen voor den tijd.

IJveriger dan vroeger kwam hij naar de preeken van Ambrosius luisteren.

Een zijner vrienden gaf hem een latijnsche vertaling van eenige dialogen van Plato te lezen. Deze lectuur opende hem weer een nieuw verschiep. Bij alle diepe verschillen, ontdekte hij daarin toch ook eenige overeenkomsten met het christendom. Hoezeer zijn waardeering ook uit verkeerde motieven voortkwam, hij begon den bijbel nu toch weer met andere oogen te bezien.

Met hartstocht begon hij de brieven van Paulus te lezen. Die spraken tot zijn verstand, en de weg tot God, dien Augustinus zou gaan, zou zijn over een intellectueel zich-gewonnengeven tot de toewijding van zijn hart.

De onrust groeide in zijn ziel.

Maar hij wilde zich niet overgeven. Want dat zou beteekenen: breken met veel dat hem lief was.....

Ja ja, hij moest, zeker, hij zou.... maar nu nog niet, nog niet.....

Toen kreeg hij eens bezoek van een landgenoot, een zekeren Pontitianus, die hem en Alypius iets van zijn wederwaardigheden vertelde.

Met twee zijner vrienden, alle drie hooggeplaatste hovelingen, was hij in de omgeving van Trier geweest, waar zij een hut van een kluisenaar vonden. Zij zagen daar een boek liggen, het leven van den heiligen Antonius, waarin zij uit nieuwsgierigheid gingen lezen. Diep greep hen die lectuur aan en zijn beide vrienden besloten, zich bij de kluisenaars te voegen. Zij gingen niet eens weer naar het paleis terug. En beiden hadden nog wel een bruid.....

Pontitianus was een goed verteller.

Augustinus werd heftig bewogen en toen Pontitianus weg was, barstte hij tegen zijn vriend

Gesprek van Monica met Augustinus voor het open venster, kort voor haar dood.

(Illustratie uit: Louis Bertrand, „Sint Augustinus“, vertaald door Frans J. Wahlen. Uitgave: N.V. W. L. en J. Brussel's Uitgeversmij.)

Alypius uit: „on geleerden staan op en rooven den hemel, en wij met onze geleerdheid zonder hart, zie! wij wentelen ons ermee in vleesch en bloed!“.....

In huis kon hij het niet meer uithouden.

Haastig vluchtte hij naar den tuin, en daar, onder een vijgeboom, viel hij op de knieën. Daar worstelde hij met zijn God.

„Hoe lang nog? Hoe lang nog?... Morgen?... Altijd morgen?... Waarom niet terstond? Waarom niet op dit oogenblik?“

Daar hoorde hij een kinderstem zingen „neem en lees — neem en lees!“

't Was hem, of het een antwoord was op zijn benauwde vragen.

Hij had een boek meegenomen naar den tuin en snel sloeg hij het open. Het eerste beste vers, waarop zijn oog viel, was Romeinen 13 vers 13 en 14: Niet in brasserijen en dronkenschappen,

niet in slaapkameren en ontuchtigheden, niet in twist en nijdigheid: maar doet aan den Heere Jezus Christus en verzorgt het vleesch niet.

Dat was het beslissende oogenblik.

Beslissend voor goed.

Wat Augustinus deed, deed hij gehéél. Volop had hij de zonde gediend, zonder reserve gaf hij zich over aan zijn God.

„Het kind van zulke tranen“ was niet verloren gegaan. En Monica mocht de groote vreugde beleven, hem den doop te zien toedienen door bisschop Ambrosius.

Hij besloot, zijn ambt neer te leggen en het volgend jaar, in 388, keerde hij naar Afrika terug. De landerijen bij Thagaste, die hij van zijn vader geërfd had, verkocht hij en het geld deelde hij uit aan de armen.

Hij schreef veel, meest theologische boeken.

Daardoor werd zijn naam beroemd. Hij werd tot kerkelijke ambten geroepen en in 396 werd hij bisschop te Hippo.

Ondanks zijn ontzettend drukke ambtelijke bezigheden bleef hij studeeren en de vrucht van zijn studie legde hij neer in dikke boeken. In het geheel schreef hij honderd en één werken, verdeeld in twee honderd vijftig boeken.

Dáárdóór is zijn invloed zoo enorm groot geweest.

Want hij was een religieus genie, die toen reeds tot op zekere hoogte een christelijke wijsbegeerte heeft gegeven.

De roomschen vereeren hem als een heilige; ook de protestanten eischen hem voor zich op, al aanvaarden zij natuurlijk niet alles wat hij heeft geleerd.

Maar nu, vijftien eeuwen na zijn dood, is zijn invloed nog niet getaand. Nu nog wordt God gedankt voor wat Hij de Kerk in dien kerkvader heeft geschonken. En in dien dank ontmoeten protestant en roomsche elkaar.

In de laatste dagen van zijn leven dacht

Augustinus, de 76-jarige grijsaard, veel aan den komenden dood.

De boetspsalmen van David had hij over laten schrijven en tegen den wand laten zetten, zodat hij ze uit zijn bed kon lezen.

Hij verzocht, hem zoo ongestoord te laten liggen. Alleen de dokter en degene, die hem voedsel moest brengen, werden bij hem toegelaten.

Zoo heeft hij daar tien dagen gelegen.

Den 28-sten Augustus van het jaar 430 stierf hij.

Zijn vriend Possidius, die aan zijn sterfbed stond, zegt van hem: „hij was niet slechts „een schriftgeleerde, onderwezen in het koninkrijk der hemelen, die uit zijn schat nieuwe en oude dingen voortbrengt”, niet alleen een der kooplieden, die „hebbende een parel van grootwaarde gevonden, heenging en verkocht al wat hij had, en kocht dezelve”, maar hij was ook een van hen, van wie geschreven is: „spreekt alzoo, en doet alzoo”, en van wie de Zaligmaker zegt: „Wie zoo gedaan zal hebben, die zal groot genaamd worden in het Koninkrijk der hemelen.”

Zuid-Zuid-West

(Naar aanleiding van het gelijknamige boek van Albert Helman).

door Ds. G. van Veldhuizen Azn.

Het kompas van ieders hart trekt ieder onzer naar een bepaalde richting. Voor Albert Helman, den jongen katholieken schrijver, is dat Zuid-Zuid-West, naar zijn oude geboorteland, West-Indië.

Niet alleen echter omdat dit het land van zijn jeugd is. Al houdt ook dat velen vast met die innige banden, die hen zingen doen over het verlaten oord hunner droomen.

Maar omdat Suriname het eenzaamste is van alle landen, een klein vergeten hoekje van Zuid-Amerika, daarom trekt derwaarts zijn hart. Zoo zoekt hij met velen de eenzaamheid; zoekt hij met velen bewust te erkennen, dat wij zijn verlatenen.

Want verlatenen zijn we. „Twee menschen kunnen bij elkander zitten en toch eenzaam zijn, ze spreken woorden, die zijn als een zwijgend schaakspel tusschen hen beiden in. Maar hun gedachten dwalen alleen over de leege wegen. Onafzienbare wegen van gelig zand, langs de oevers der rivier tusschen het kreupelhout. Hun gedachten loopen traag en vermoeid door de zon, dan weer snel om een verre schaduw te achterhalen. Maar toen zij aankwamen, was het een schuwe vogel, die opvloog.”

Weliswaar haten de meesten deze stilte, omdat ze angstig zijn, zichzelf hun eenzaamheid te bekennen. Het is veel aangenamer, met de gedachte rond te gaan, dat we niet alleen staan, maar deel uitmaken van een koesterend geheel. Maar toch, getuigt Helman, wie de eenzaamheid kent, kent God's nabijheid. De eenzaamheid

is een weldaad, want de eenzame kent vrede. Eenzaamheid doet ons in het bewust missen van God Zijn nabijheid tevens wonderlijk ervaren. En daarom trekt dit jonge hart Zuid-Zuid-West, waar het eenzaamste land der wereld is. Ach, wellicht dat het dan hier God vindt.

Niet altijd was dit land zoo eenzaam. Eeuwen geleden echter kwamen er de vreemden met de nieuwe boodschap van het Christuskind, de zeer blijde boodschap — doch tevens met holle fre-gatten waarin Herodes' soldaten goud, sieraden en specerijen wegdroegen als hun roof; en met zwaarden, waarmede zij de kleine kinderen van het land hebben gedood.

Toen heeft God dit oude volk weggeleid in een witte savanna waar niemand hen naderen kon. In de eenzaamheid. En hoog boven dit arme, stervende land staat de Christus, Koning van Vrede, hoog-eenzaam en onaantastbaar. En God heeft zijn eenzaamheid in elks hart gefluisterd. Tot een gedachtenis voor altijd. Tot een schadeloosstelling voor wat men roofde in Zijn naam.

En nu verhaalt Helman, hoe eenzaam dit land dan wel is. Eenzaam, wanneer de middag zengt over de stad. Eenzaam de kinderen. Eenzaam de rivier. Eenzaam alle volkeren in de stad bij de rivier.

Chineezen, die als schimmen langs elkander heenglijden, hun gevoelens en gedachten onbegrijpbaar voor een ander. Zij verbergen een eenuwen-oud heimwee.

Hindoe's, luidruchtig schijnbaar, maar hun